

8. Рогова Г.В., Верещагина И.Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в общеобразовательных учреждениях: Пособие для учителей и студентов педагогических вузов. - 3-е изд. - М.: Просвещение, -232с.
9. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. - К.: Ленвіт, 2005. - 208с.
10. Биркун Л.В. Новий НМК „ABC World”. Газета English Language & Culture. №2(50).January. 2001.
11. Биркун Л.В. „ABC World”. Кн.. для вчителя. Метод. Рекомендації та вказівки до Робочого зошита з англійської мови для початківців. Тернопіль. 1998.
12. Дідик Л.В. Колаж як засіб розвитку деяких психологічних особливостей молодших школярів на уроках англійської мови в 2 класі спеціалізованої школи. (36. наук. праць „Психологія”.- К.:НПУ ім. М.П. Драгоманова. Випуск 18. -2002. -246с.
13. Дідик Л.В. Наочність як засіб розвитку комунік. мотивації навчання усного ін. спілкування. (36. наук. праць „Психологія”.- К.:НПУ ім. М.П. Драгоманова. Випуск 18. -2002. -246с.

УДК: 159.953.5-048.34:37.01843

Ковальчук З.Я.

Львівський державний університет внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент, заступник декана факультету психології з навчально-методичної роботи

ДИСТАНЦІЙНА СИСТЕМА НАВЧАННЯ В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ РІЗНОГО ТИПУ ЯК СКЛADOVA ОПТИМІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

У статті розкриваються теоретико-методичні основи інноваційної технології організації навчального процесу – дистанційної системи навчання як одного із вагомих чинників педагогічної взаємодії. Автор аналізує особливості дистанційного навчання, визначає його можливості для оптимізації процесу педагогічної взаємодії на основі прикладу застосування даної системи навчання на базі однієї з шкіл міста Львова.

Ключові слова: дистанційна освіта, педагогічна взаємодія, оптимізація, віртуальне навчальне середовище

В статье раскрываются теоретико-методические основы инновационной технологии организации учебного процесса - дистанционной системы обучения как одного из важных факторов педагогического взаимодействия. Автор анализирует особенности дистанционного обучения, определяет его возможности для оптимизации процесса педагогического взаимодействия на основе примера применения данной системы обучения на базе одной из школ города Львова.

Ключевые слова: дистанционное образование, педагогическое взаимодействие, оптимизация, виртуальная учебная среда

The article describes the theoretical and methodological foundations of innovative technologies of learning process - distance learning system as one of the important reasons of pedagogical interaction. The author analyzes the characteristics of distance learning, determines its ability to optimize pedagogical interaction based on the example application of the system of education at one of the schools of the city.

Keywords: distance education, teacher interaction, optimization, virtual learning environment

Актуальність дослідження. Проблема оптимізації навчального процесу у різних типах навчальних закладів все більше привертає увагу як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, що зумовлено пошуком інноваційних підходів до організації процесу педагогічної взаємодії як у системі стосунків педагог – вихованець, так і педагог – педагогічний колектив, педагог – батьки, педагог – адміністрація.

Важливим ресурсом у забезпеченні процесів оптимізації системи освіти виступає інноваційна діяльність освітнього закладу, яка спрямована, насамперед, на досягнення нової, сучасної якості освіти, на вирішення пріоритетних завдань оновлення змісту та технологій навчання і виховання. Лібералізація системи професійної освіти та трудових відносин, криза промислового виробництва та розвиток сфери послуг спонукали до того, що в галузі освітніх послуг все більше заслуговує на увагу інноваційність процесу навчання, його максимальна наближеність до споживача. У сучасних умовах такими особливостями визначаються кейс-технології та дистанційна форма освіти.

Аналіз останніх досліджень. Проблема розробки та впровадження системи дистанційного навчання у практику роботи різних типів навчальних закладів розглядаються різними науковцями. Зокрема: теоретико-методологічні основи досліджувалися С. Гончаренко, І. Зязюном, Н. Ничкало, І. Підласим; дидактичні основи дистанційного навчання представлені у працях В. Галузинського, М. Махмутова, П. Юцявічене; психологічні основи системи дистанційного навчання розглядалися Л. Виготським, П. Гальперінім, Н. Талізіню.

Проблема впровадження дистанційної системи навчання зумовлена цілою низкою чинників. Насамперед, дистанційна система навчання відкриває широкий доступ до різних освітніх послуг великої кількості людей, які в силу об'єктивних чи суб'єктивних причин не можуть отримати освіту традиційним способом.

Інший вагомий показник – це відсутність «вікового цензу», що інколи виступає об'єктивною перешкодою для перекваліфікації чи отримання додаткової освіти тієї категорії людей, які володіють професійним стажем.

І, на нашу думку, найбільш вагомий показник – це доступ до освіти тієї категорії людей, які характеризуються окремими фізичними чи розумовими вадами розвитку, але загальні показники дають їм змогу отримувати певні систематизовані знання, уміння та навички [5].

Впродовж останніх років дистанційне навчання в Україні розгортається за підтримки Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, яке вбачає в ньому один із провідних інструментів удосконалення системи освіти. З метою створення дистанційних технологій навчання в системі вищої освіти України відповідно до завдань національної програми інформатизації наказом МОН України № 293 від 7.07.2000 р. на базі Національного технічного університету України "КПІ" було створено Український центр дистанційної освіти, Постановою КМУ № 1494 від 23.09.2003 р. було затверджено «Програму розвитку системи дистанційного навчання на 2004-2006 роки», а Наказом МОН України № 40 від 21.01.2004 р. – «Положення про дистанційне навчання». Таким чином, дистанційна система освіти розпочала широке запровадження з мережі вищих навчальних закладів.

Разом з тим, потребують ретельного дослідження умови ефективного впровадження системи дистанційного навчання у навчально-виховний процес середніх загальноосвітніх навчальних закладів з метою оптимізації процесу педагогічної взаємодії у системі педагог – вихованець саме для тієї категорії учнів, які в силу об'єктивних причин не мають змоги систематично відвідувати навчальний заклад.

Мета статті – проаналізувати особливості дистанційної освіти та можливості її використання з метою оптимізації педагогічної взаємодії учасників навчального процесу у навчальних закладів різного типу.

Офіційне визнання терміну «дистанційне навчання» відбулося в 1982 році, коли Міжнародна Рада з кореспондентської освіти змінила свою назву на Міжнародну Раду по дистанційному навчанню [2].

Дистанційне навчання необхідно розглядати і як систему, і як процес. За аналогією з іншими формами навчання, дистанційне навчання передбачає теоретичне осмислення етапу педагогічного проектування, його змістової та педагогічної (у розумінні використання педагогічних технологій, методів, форм навчання) складових. Відповідно, завданнями етапу педагогічного проектування є: створення електронних курсів, електронних підручників, комплексних засобів навчання, розробка педагогічних технологій організації процесу навчання в мережі.

Курси дистанційного навчання передбачають ретельне планування діяльності слухачів (учасників, учнів, студентів), її організації, чітке планування завдань і цілей навчання, доставку необхідних навчальних матеріалів, які повинні забезпечувати інтерактивність між слухачем та педагогом (тьютором, керівником), зворотній зв'язок між слухачем та навчальним матеріалом, надавати можливість колективного чи колективно-групового навчання. Наявність ефективного зворотного зв'язку абсолютно необхідна, оскільки він дозволяє учневі чи студенту отримувати інформацію про правильність свого руху по шляху від незнання до знання. І, звичайно ж, основною перевагою дистанційних форм навчання виступає незалежність його учасників від географічного розташування вищого навчального закладу.

Основною проблемою організації дистанційної форми навчання в сучасних умовах виступає те, що ефективність дистанційного навчання безпосередньо залежить від багатьох параметрів: технічна організація процесу; компетентність супроводжуючого персоналу як зі сторони педагога, так і зі сторони учня чи студента; необхідність отримання знань (основна умов) і, очевидно, технічна, педагогічна і каузальна підготовленість тих викладачів, які здійснюють безпосередню підготовку зі слухачами. Це повинні бути педагоги з універсальною підготовкою, які володіють сучасними педагогічними та інформаційними технологіями, психологічною готовністю до роботи зі слухачами у новій навчально-пізнавальній мережі інтернет, впевнені в необхідності своєї діяльності.

У сучасних умовах існує сумна тенденція, яка полягає в тому, що після одноразового повного розроблення навчальної дисципліни викладач високої кваліфікації з різноманітними навичками більше не потрібен. Електронна відомість формується на основі розроблених тестів і може бути роздрукована будь-яким працівником. Не вирішується питання організації та проведення контролю проходження дистанційними учнями оцінки їх знань та навичок. Для вирішення даних проблем необхідно створення єдиної нормативно-правової бази оцінки знань учнів чи студентів і розробка заходів, які дозволяють підвищити зацікавленість провідних викладачів та спеціалістів у розвитку дистанційних форм навчання [1, с. 156].

Особливості дистанційної форми навчання:

- гнучкість – слухачі (учні, студенти), які навчаються за дистанційною формою навчання, як правило, не відвідують регулярних занять, а працюють у зручний для себе час у зручному місці та зручному темпі; кожний може вчитися стільки, скільки йому особисто необхідно для засвоєння;

- модульність – кожна окрема дисципліна або ряд дисциплін, які засвоєні слухачами (студентами, учнями), створюють цілісне уявлення про визначену предметну галузь; це дозволяє з переліку незалежних навчальних дисциплін формувати навчальний план, який відповідає індивідуальним або навчальним потребам;

- паралельність – навчання може здійснюватися у процесі поєднання основної професійної діяльності з навчанням або одночасне навчання у двох навчальних закладах;

- віддаленість – відстань від місця знаходження того, хто навчається, до навчального закладу не є перешкодою для ефективного освітнього процесу;

- асинхронність – у процесі навчання і той, хто навчає, і той, хто навчається, можуть реалізовувати технологію навчання й учіння незалежно в часі, тобто по зручному для кожного розкладу і в зручному темпі;

- масовість – кількість учасників дистанційної форми навчання не є критичним параметром; вони мають доступ до багатьох джерел навчальної інформації, а також можуть спілкуватися один з одним і з викладачем через засоби зв'язку або за допомогою інших засобів інформаційних технологій;

- рентабельність – під цією особливістю розуміється економічна ефективність дистанційного навчання [3, с. 95].

Для реалізації дистанційної освіти розроблено різноманітні програмні засоби, що отримали загальну назву системи дистанційної освіти [4, с. 289].

Системи дистанційного навчання бувають різного ступеня складності. В основі класифікації систем дистанційного навчання знаходяться засоби розробки курсів. Ці системи забезпечують можливість розробки дистанційних навчальних матеріалів на основі візуального програмування або текстових редакторів.

На другому рівні складності знаходяться системи управління курсами, які дозволяють створювати каталоги графічних, звукових, відео-і текстових файлів. Така система являє собою спеціалізовану базу даних, забезпечену механізмами пошуку за ключовими словами (метаданих), агрегування навчального контенту, документообігу тощо.

На більш складному рівні знаходяться системи управління навчанням, які дозволяють керувати процесом навчання – реєстром користувачів та їх правами доступу, призначених користувачам курсів, збором і збереженням інформації про дії користувачів. Найбільш складною структурною системою дистанційного навчання є системи управління навчанням і контентом, що поєднують у собі систему управління процесом навчання і систему управління навчальним контентом [4, с. 289-290].

Серед найпопулярніших систем дистанційної освіти можна назвати такі: Moodle, Lotus, система дистанційного тренінгу (СДТ) REDCLASS (Росія), Мережна освітня платформа (МОП) e-University (Білорусія), віртуальне навчальне середовище Веб-клас, система дистанційного навчання АГАПА тощо. Кожна із зазначених систем передбачає різні види робіт щодо створення навчальних курсів, віртуальних середовищ.

З метою оптимізації педагогічної взаємодії широкого застосування у практиці організації системи дистанційного навчання знайшли віртуальне навчальне середовище Веб-клас та система дистанційного навчання АГАПА.

Досвід впровадження системи дистанційного навчання існує у навчально-виховному комплексі «Школа-гімназія «Сихівська» (м. Львів) [6].

Учасниками дистанційної системи навчання виступають ті учні, які працюють за індивідуальним навчальним планом, наявність якого передбачено чинним законодавством, та укладеною угодою про надання освітніх послуг через систему дистанційної освіти. Такі учні зобов'язані дотримуватися наступних правил:

1) навчання. Слід пам'ятати, що дана система створена для навчання. Необхідною умовою є систематичне вивчення матеріалу курсів, участь в обговореннях; при виникненні питань або проблем у засвоєнні знань варто повідомляти вчителю або адміністратору;

2) свободи. Дистанційне навчання дозволяє вчитись тоді, коли зручно, воно надає більшу свободу і гнучкість у виборі часу і місця для навчання. Разом з тим така організація навчання також вимагає самодисципліни; здійснення самоконтролю щодо виконання усіх завдань і виконання програми. Водночас вчителі та адміністратори також це контролюють – вони знають коли учні заходили на сторінку курсу, чи отримали завдання і скільки спроб було зроблено для проходження тесту;

3) спілкування. Дистанційне навчання – це спілкування через письмо. Звичайно, існують озвучені фрагменти уроків чи голосові чат-кімнати, але основна більшість спілкування відбуватиметься через письмо. Це дає більше часу на обдумування та формулювання власних ідей порівняно з уроком, на якому необхідно відповідати біля дошки. Викладення власних думок письмово допомагає висловити їх чіткіше, учень чи студент вчиться вести дискусію і доводити свою думку до співрозмовника;

4) необхідно брати участь в усіх обговореннях курсу (форумах, чатах). Курс водночас проходить багато людей. Вони можуть мати однакові проблеми з правами та завданнями. Спілкування може допомогти у їх вирішенні, збагатити новими знаннями та ідеями. Крім того, в межах сайту є можливість поспілкуватись про дозвілля, цікаві книги, фільми чи музику;

5) хоча у дистанційному навчанні співрозмовники невидимі, це не означає, що спілкування анонімне. Кожен має можливість розповісти про себе у своєму профілі, додати фотографію чи просто гарне зображення. Водночас спілкування у такому режимі дозволяє забути про певні стереотипи зовнішності та комплекси у поведінці та спілкуванні як з ровесниками, так і колективом педагогів.

6) не забувайте, що спілкування відбувається зі справжніми людьми, а не з машинами. Необхідно дотримуватися правил ділового спілкування, бути ввічливими, що створює дружню і приємну атмосферу педагогічної взаємодії на сайті;

7) допомога. У будь-який момент учень має можливість звернутись по допомогу (виникли непорозуміння через недостатнє вміння користуватись комп'ютером, труднощі розуміння матеріалу, конфлікти з кимось тощо) [6].

Висновки. Використовуючи систему дистанційного навчання як спосіб оптимізації педагогічної взаємодії, докорінно змінюється як психологія

особистості учня (студента, слухача): він працює цілеспрямовано, активно, ініціативно, так і змінюється психологія самого педагога. Змінюється місце самого учня в навчанні: навчання переростає в самонавчання, самоосвіту, перетворюючи слухача із об'єкта в суб'єкт цього процесу. Педагог перестає бути ретраслятором знань на різних типах навчальних занять, має можливість попрацювати з кожним учнем індивідуально у консультаційні години. Учасники такого виду навчання стають односторонніми в оцінці нових підходів до організації навчання, отримання його результатів та мотивації до подальшої освіти та самоосвіти.

Дистанційне навчання за сукупністю ознак можна віднести до інноваційної форми навчання. Воно не є різновидом будь-якої іншої форми навчання, володіє низкою притаманних лише йому ознак та можливостей, може застосовуватися у всіх видах освіти, забезпечуючи при цьому розвиток творчої складової загальної середньої освіти, особистісну орієнтацію педагогічної взаємодії, максимальну її оптимізацію.

Для досягнення успіхів у процесі впровадження дистанційного навчання необхідно дотримуватися цілої низки вимог, які визнають доцільність аналізу технологій дистанційного навчання та синтезу найбільш оптимальних з них з метою адаптації до сучасних умов. До цих вимог належать:

- системне розуміння сутності дистанційної освіти та її дидактичних особливостей;
- застосування найбільш ефективних закордонних педагогічних технологій, адаптованих до вітчизняних умов;
- розробка й апробація власних технологій дистанційного навчання;
- розроблення системи нормативних документів, що дають можливість визначати чинність диплому про отримання відповідного рівня освіти на основі дистанційного курсу навчання.

Перспективою наших подальших досліджень стане теоретико-методологічна розробка та практична апробація деяких технологій дистанційного навчання з метою оптимізації педагогічної взаємодії в освітніх закладах різного типу.

Література

1. Колосов В.И. Оптимизация образовательного процесса с применением дистанционных обучения / В.И.Колосов // Международный журнал экспериментального образования - 2010, № 11. – С. 155-157.
2. Корсунська Н.О. Дистанційне навчання: підходи до реалізації // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : Зб-к наук. пр. – Київ – Вінниця: ДОВ Вінниця, 2000. – 486 с.
3. Мачинська Н.І., Нагірняк М.Я. Дистанційне навчання – новітня технологія підготовки фахівців у вищому навчальному закладі / Н.І.Мачинська, М.Я.Нагірняк // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : Зб-к наук. пр. – Ч. 1. / За ред. М. М. Козяра та Н. Г. Ничкало. – Львів: ЛДУ БЖД, 2009. – 270 с.
4. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / Сисоєва С.О.; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 320 с.
5. Сисоєва С.О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу: Монографія / С.О.Сисоєва. – Хмельницький: ХГПА, 2008. – 324 с.
6. <http://sykhivska.at.ua/>